

MIN RAPPORT
PILAR 3 15

SPAREBANKEN MØRE

Innledning

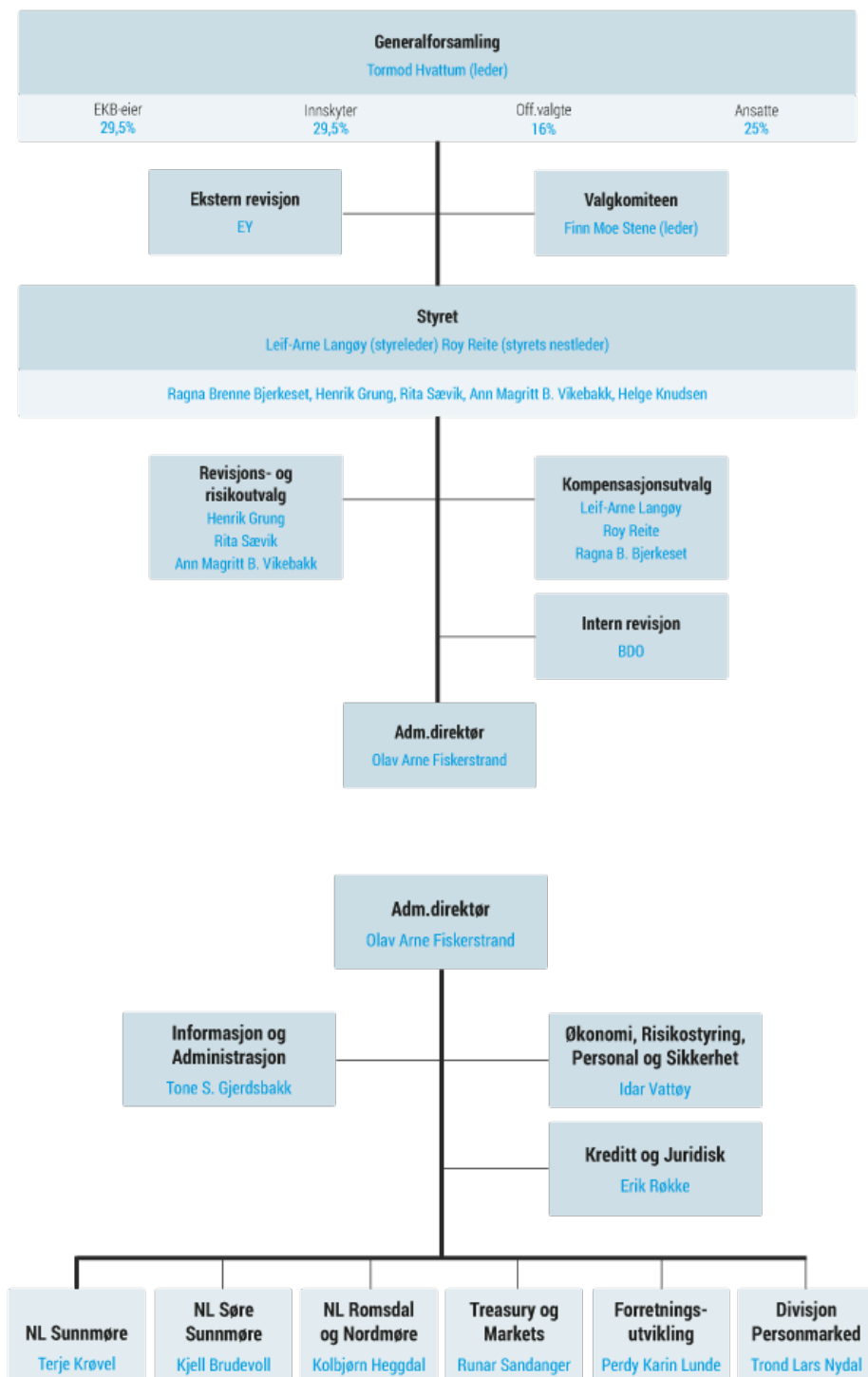
Denne rapporten inneholder informasjon om risikostyring, risikomåling og kapitaldekning i henhold til kravene i kapitalkravsforskriftens Pilar 3. Rapporten oppdateres årlig.

Metodene som anvendes for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko er beskrevet. Videre inneholder rapporten informasjon om bankens interne måling, rapportering og styring av risiko. Metodene for beregning av økonomisk kapital og bruken av denne i bankens styring er beskrevet. Økonomisk kapital tallfestes også for andre typer risiko enn de som dekkes av kapitalkravene.

For supplerende opplysninger om finansiell stilling og utvikling henvises det til års- og kvartalsrapporter som gir ytterligere informasjon om risikoforhold for Sparebanken Møre. Alle tall i tabeller og figurer er oppgitt samlet for konsernet og i millioner kroner, hvis ikke annet er angitt. Alle tabeller kan gjenfinnes i vedlegg sammen med noe supplerende data.

Organisering og ansvar

Sparebanken Møres operative ledere på vesentlige virksomhetsområder skal aktivt engasjere seg i prosessen rundt vurderingen av om etablert risikostyring og internkontroll blir gjennomført som forutsatt. Det legges til grunn at ledere på alle plan i organisasjonen overvåker vedtatte kontrolltiltak innenfor sitt ansvarsområde.

STYRET

Styret i Sparebanken Møre har det overordnede ansvaret for å påse at banken og konsernet har en kapitaldekning som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og konsernets virksomhet, samt sørge for at Sparebanken Møre er tilstrekkelig kapitalisert ut fra regulatoriske krav. Styret skal videre påse at risikostyringen og internkontrollen er god og systematisk, og at dette er etablert i samsvar med lover og forskrifter, vedtekter, pålegg, eksterne og interne retningslinjer. Styret fastsetter videre prinsippene og retningslinjene for risikostyring og internkontroll for de ulike aktivitetsnivåene, og reviderer og vedtar jevnlig, og minst årlig, ulike strategier og retningslinjer for risikostyringen.

REVISJONS OG RISIKOUTVALGET

Revisjons- og risikoutvalget velges av og blant styrets medlemmer. Utvalgene er underutvalg av styret, hvis formål er å foreta mer grundige vurderinger av utpekte saksområder og rapportere resultatet til styret. Revisjons- og risikoutvalget skal se til at institusjonen har en uavhengig og effektiv ekstern og intern revisjon og en tilfredsstillende regnskapsrapportering og risikohåndtering i samsvar med lover og forskrifter.

ADMINISTRERENDE DIREKTØR

Administrerende direktør har ansvar for at det er etablert en forsvarlig risikostyring og internkontroll på basis av vurderinger, prinsippfastsettelse og retningslinjer fastsatt av styret. Administrerende direktør er ansvarlig for at det etableres et godt kontrollmiljø på alle nivå i banken, og skal gjennomføre en løpende oppfølging av endringer i bankens risikoer, og påse at disse er forsvarlig ivarettatt i samsvar med styrets retningslinjer. Administrerende direktør skal sørge for at bankens risikostyring og internkontroll er dokumentert i henhold til gjeldende lover, regler, forskrifter og vedtekter, og skal minst én gang i året utarbeide en samlet vurdering av risikosituasjonen, som skal forelegges styret til behandling.

AVDELING RISIKOSTYRING

Avdeling risikostyring har ansvar for å utarbeide systemer, retningslinjer og prosedyrer for å identifisere, måle, rapportere og følge opp bankens viktigste iboende risikoer. Avdelingen har ansvaret for å sørge for at Sparebanken Møres totale risikoeksponering blir rapportert til administrerende direktør og styret, herunder resultater av gjennomførte stresstester. Videre har avdelingen det koordinerende hovedansvaret for konsernets IRB-system. Funksjonen er en sentral premissleverandør og rådgiver i strategiprosessen knyttet til risikovurderinger, risikotoleranse og operasjonalisering av bankens overordnede mål med hensyn til risikoer. Avdelingen har også ansvar for å lede årlig ICAAP-arbeid, og for å koordinere årlig internkontrollbekreftelser fra de operative lederne. Avdelingen inngår i Seksjon Økonomi, Risikostyring, Personal og Sikkerhet som rapporterer direkte til administrerende direktør.

AVDELING COMPLIANCE

I henhold til krav i verdipapirhandelloven med tilhørende forskrift har Sparebanken Møre en compliance-funksjon. Sparebanken Møres styre vedtar årlig egen complianceinstruks, og det utarbeides en årlig arbeids- og handlingsplan for funksjonen. Leder for avdelingen rapporterer til Sparebanken Møres administrerende direktør, men er organisatorisk underlagt leder for Seksjon Kredit og Juridisk.

AVDELING ØKONOMI OG REGNSKAP

Avdeling økonomi og regnskap har ansvaret for konsernets samlede økonomistyring/-rapportering og regnskapsrapportering, og inngår i Seksjon Økonomi, Risikostyring, Personal og Sikkerhet.

SPAREBANKEN MØRES KREDITTKOMITE

Sparebanken Møres kredittkomité behandler større engasjement og saker av spesiell karakter, og skal avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittkomiteen legger særskilt vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og gjennomfører en egen vurdering av kredittrisiko. I tillegg til dette vurderes om det enkelte engasjement er i henhold til konsernets kredittrisikostrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner.

INTERNREVISOR

Internrevisor er en overvåkningsinstitusjon som, uavhengig av administrasjonen for øvrig, foretar systematiske risikovurderinger, kontroller og undersøkelser av Sparebanken Møres internkontroll for å vurdere om den virker hensiktsmessig og betryggende. Bankens styre godkjenner internrevisjonens ressurser og årsplaner. Internrevisor skal også diskutere plan og omfang av revisjonsarbeidet med revisjons- og risikoutvalget. Internrevisjonen i Sparebanken Møre er utkontraktert til BDO.

Ansvarlig kapital og kapitalkrav

KONSOLIDERING

Konsernet Sparebanken Møre består av morbank og datterselskapene Møre Boligkreditt AS, Møre Eiendomsmegling AS og Sparebankeiendom AS. Morbank og Møre Boligkreditt AS er de eneste selskapene som har kredittrisiko. Sparebanken Møre har konsesjon som verdipapirforetak. Denne virksomheten er ikke skilt ut i eget foretak, men utøves hovedsakelig i morbankens seksjon Treasury og Markets. Alle datterselskap er fullt konsolidert i kapitaldekningen. Investeringer i datterselskap er i morbankens regnskap vurdert etter kostmetoden. Sparebanken Møre legger vekt på at de ulike enhetene i konsernet til enhver tid har tilfredsstillende kapitalisering. Det er ingen særskilte begrensninger, ut over de lovmessige, på styrets muligheter for kapitaloverføringer.

Ansvarlig kapital

KONSERN			MORBANK	
2014	2015		2015	2014
4 844	5 112	Balanseført egenkapital	4 884	4 606
4 316	4 565	Sum ren kjernekapital	4 373	4 081
860	808	Fondsobligasjoner	808	860
5 176	5 373	Sum kjernekapital	5 181	4 941
513	501	Sum tilleggskapital	501	513
5 689	5 874	Netto ansvarlig kapital	5 682	5 454

Ansvarlig lån og fondsobligasjoner

ISIN.NR.	Låneopptak	Forfall	Betingelser	31.12.2015
NO0010671928	22.02.13	22.02.23	3 mnd NIBOR + 2,50 / Call opsjon 2018	501
Ansvarlig lån				501
NO0010532765	10.09.09	Evigvarende	11,70% fast / Første call opsjon 2019	507
NO0010659972	09.10.12	Evigvarende	3 mnd NIBOR + 4,75 / Første call opsjon 2017	319
Fondsobligasjoner				826

* Tabellen er inklusive opptjent renter.

Kapitalkrav

KONSERN			MORBANK	
2 014	2 015		2 015	2 014
1 214	221	Kapitalkrav kredittrisiko, standardmetoden	560	1 093
1 468	2 145	Kapitalkrav kredittrisiko, grunnleggende IRB-metode	1 875	1 451
2 682	2 366	Sum kapitalkrav kredittrisiko	2 435	2 544
21	40	Sum kapitalkrav markedsrisiko	5	9
180	190	Operasjonell risiko (basismetoden)	169	164
0	0	Fradrag i kapitalkravet	0	0
2 883	2 596	Minimumskrav ansvarlig kapital	2 609	2 717
36 036	32 455	Risikovektet balanse (beregningsgrunnlag)	32 603	33 971
1 622	1 460	Minimumskrav ren kjernekapital, 4,5 prosent	1 467	1 528
		Bufferkrav		
900	811	Bevaringsbuffer, 2,5 prosent	815	849
1 081	974	Systemrisikobuffer, 3,0 prosent	978	1 019
360	325	Motsyklisk kapitalbuffer, 1,0 prosent	326	340
2 341	2 110	Sum bufferkrav til ren kjernekapital	2 119	2 208
353	995	Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	787	345

Kapitaldekning i prosent av beregningsgrunnlaget

KONSERN			MORBANK	
2014	2015		2015	2014
15,8	18,1	Ansvarlig kapital	17,4	16,1
14,4	16,6	Kjernekapital	15,9	14,6
12,0	14,1	Ren kjernekapital	13,4	12,0

Uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio)

	2015	
	KONSERN	MORBANK
Gjenkjøpsavtaler mv. (CRR 220)	-	-
Gjenkjøpsavtaler mv. (CRR 222)	-	-
Derivater: Reinvesteringskostnader	1 434	1 000
Derivater: Fremtidig eksponering ved bruk av markedsverdimetoden	313	273
Derivater: Opprinnelig engasjementmetoden	-	-
Ubenyttede kredittfasiliteter som uten betingelser på et hvilket som helst tidspunkt kan sies opp uten varsel	-	-
Handelsrelaterte poster utenom balansen med lav/middels risiko	-	-
Handelsrelaterte poster utenom balansen med middels risiko og poster utenom balansen relatert til offentlig støttet eksportfinansiering	-	-
Øvrige poster utenom balansen	6 541	22 017
Øvrige eiendeler	59 504	44 298

Kapital og regulatoriske justeringer	2015	
	KONSERN	MORBANK
Kjernekapital	5 373	5 180
Kjernekapital inklusive kjernekapital omfattet av overgangsregler	5 373	5 180
Tillegg jf. CRR 429 (4), 2.ledd	-	-
Tillegg definisjon m/overgangsregel jf. CRR 429 (4), 2.ledd	-	-
Regulatoriske justeringer i kjernekapitalen; herav	-	-
Regulatoriske justeringer for endringer i egen kredittverdighet	-	-
Regulatoriske justeringer i kjernekapitalen etter overgangsregler	-	-

Uvektet kjernekapitalandel i %	2015	
	KONSERN	MORBANK
Uvektet kjernekapitalandel (Kapital som kvalifiserer som kjernekapital)	7,93	7,66
Uvektet kjernekapitalandel (Inkludert kjernekapital omfattet av overgangsregler)	7,93	7,66

ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV I MØRE BOLIGKREDITT

I den følgende delen fremstilles ansvarlig kapital og kapitalkrav for Møre Boligkreditt

Risikovektet balanse (beregningsgrunnlag)	2 015	2014
Kapitalkrav kredittrisiko, standardmetoden	301	5 731
Kapitalkrav kredittrisiko, grunnleggende IRB-metode	3 345	214
Operasjonell risiko (basismetoden)	411	266
Beregningsgrunnlag for svekket kredittverdighet hos motpart (CVA-risiko)	444	526
Sum risikovektet balanse før overgangsregler	4 500	6 737
Øvrig beregningsgrunnlag (inkludert Basel I-gulv)	3 108	81
Sum risikovektet balanse	7 608	6 818
Minimumskrav ren kjernekapital, 4,5 prosent	342	307
Bufferkrav		
Motsyklisk buffer, 1,0 prosent	76	68
Bevaringsbuffer, 2,5 prosent	190	170
Systemrisikobuffer, 3,0 prosent	228	205
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	494	443
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	285	302

Kjernekapital og tilleggskapital

	2 015	2 014
Aksjekapital og overkursfond	1 150	1 050
Opptjent egenkapital	179	194
Balanseført egenkapital	1 329	1 244
Utbytte	-176	-191
Justert forventet tap IRB-portefølje foretak	-32	-1
Sum ren kjernekapital	1 121	1 052
Tilleggskapital utover kjernekapital	0	0
Netto ansvarlig kapital	1 121	1 052
Kapitaldekning i prosent av beregningsgrunnlaget	2 015	2014
Ansvarlig kapital	14,73	15,40
Kjernekapital	14,73	15,40
Ren kjernekapital	14,73	15,40

Uvektet kjernekapitalandel for Møre Boligkreditt (Leverage ratio)**2015**

Gjenkjøpsavtaler mv. (CRR 220)	-
Gjenkjøpsavtaler mv. (CRR 222)	-
Derivater: Reinvesteringskostnader	434
Derivater: Fremtidig eksponering ved bruk av markedsverdimetoden	39
Derivater: Opprinnelig engasjementmetoden	-
Ubenyttede kredittfasiliteter som uten betingelser på et hvilket som helst tidspunkt kan sies opp uten varsel	-
Handelsrelaterte poster utenom balansen med lav/middels risiko	-
Handelsrelaterte poster utenom balansen med middels risiko og poster utenom balansen relatert til offentlig støttet eksportfinansiering	-
Øvrige poster utenom balansen	1 225
Øvrige eiendeler	17 623

Kapital og regulatoriske justeringer**2015**

Kjernekapital	1 121
Kjernekapital inklusive kjernekapital omfattet av overgangsregler	1 121
Tillegg jf. CRR 429 (4), 2.ledd	-
Tillegg definisjon m/overgangsregel jf. CRR 429 (4), 2.ledd	-
Regulatoriske justeringer i kjernekapitalen; herav	-
Regulatoriske justeringer for endringer i egen kredittverdighet	-
Regulatoriske justeringer i kjernekapitalen etter overgangsregler	-

Uvektet kjernekapitalandel i %**2015**

Uvektet kjernekapitalandel (Kapital som kvalifiserer som kjernekapital)

5,80

Uvektet kjernekapitalandel (Inkludert kjernekapital omfattet av overgangsregler)

5,80

KREDITTRISIKO

Sparebanken Møre er godkjent for bruk av grunnleggende IRB metode for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko. Bankens kapitaldekning er rapportert i henhold til grunnleggende IRB metode for foretak og massemarkedsengasjement, mens øvrige engasjementskategorier er rapportert i henhold til standardmetoden.

Nedskrivning for tap foretas når det foreligger objektive indikasjoner for at et utlån har verdifall som følge av svekket kredittverdighet. En nedskrivning blir reversert når tapet er redusert og objektivt kan knyttes til en hendelse inntruffet etter nedskrivningstidspunktet. Alle utlån som anses som vesentlige, samt et utvalg andre, blir vurdert individuelt for å se om det foreligger objektive bevis for verdifall.

Enkeltutlån vurderes for nedskrivning dersom det foreligger objektive bevis for:

- Vesentlige finansielle problemer hos debitor.
- Betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd.
- Innvilget utsettelse av betaling eller ny kreditt til betaling av termin, avtalte endringer i rentesatsen eller i andre avtalevilkår som følge av finansielle problemer hos debitor.
- Det anses som sannsynlig at debitor vil inngå gjeldsforhandling, annen finansiell restrukturering eller at debtors bo blir tatt under konkursbehandling.

Nedskrivningsbeløpet beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi (hovedstol + påløpte renter på vurderingstidspunktet) og nåverdien av fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med effektiv rente over lånets forventede levetid. Kun kredittap forårsaket av inntrufne tapshendelser på balansedagen hensyntas.

For utlån med flytende rente er diskonteringsrenten lik den effektive rente på måletidspunktet. For utlån med fastrente er diskonteringsrenten lik opprinnelig effektiv rente. For utlån med endret rentesats som følge av finansielle problemer hos debitor er det brukt effektiv rente som gjaldt før lånets rente ble endret. Ved estimering av fremtidige kontantstrømmer er eventuell overtakelse og salg av tilhørende sikkerheter hensyntatt, herunder også utgifter ved overtakelse og salg.

Gruppevis nedskrivninger beregnes på undergrupper av utlån der det foreligger objektive hendelser som viser at den fremtidige kontantstrømmen for betjening av engasjementene er svekket, hvor det ikke er mulig å gjennomgå alle engasjementer på individuell basis, eller hvor informasjon ikke er identifiserbar på engasjementnivå. Engasjement hvor det er registrert individuelle tapsnedskrivninger inngår ikke i grunnlaget for gruppevis nedskrivninger. Beregningen av nedskrivningsbehov foretas på kundegrupper med tilnærmet like risiko- og verdiegenskaper og er basert på risikoklassifisering og tapserfaring for kundegruppene.

Grupper av utlån nedskrives for verdifall dersom det foreligger objektive bevis for:

- Negative endringer i betalingsstatus til debitorer i utlånsgruppen
- Inntrufne makroøkonomiske forhold som på balansedagen ikke er fullt hensyntatt i bankens risikoklassifiseringssystem

MARKEDSRISIKO

Sparebanken Møre benytter standardmetoden ved beregning av kapitalkrav for markedsrisiko. Kapitalkravet består av CVA-tillegget (Credit Value Adjustment). Dette skal sikre kapital for market-to-market-tap på forventet motpartseksponering. CVA-tillegget kommer i tillegg til det eksisterende kapitalkravet for kredittrisiko relatert til motpartseksponeringer.

OPERASJONELL RISIKO

Sparebanken Møre benytter basismetoden ved beregning av kapitalkrav for operasjonell risiko. Dette betyr at beregningsgrunnlaget består av gjennomsnittlig inntekt siste tre år multiplisert med 12,5. Kapitalkravet utgjør 15 % av dette beregningsgrunnlaget.

Kapitalstyring og ICAAP

Sparebanken Møres langsiktige strategiske utvikling og måloppnåelse støttes ved god risiko- og kapitalstyring. Overordnet formål med risikostyring og kontroll er å sikre at man oppnår de fastsatte mål, sikre effektiv drift, håndtering av risikoer som kan hindre oppnåelse av forretningsmessige mål, sikre intern og ekstern rapportering av høy kvalitet, og sikre at konsernet opererer i samsvar med relevante lover, regler og interne retningslinjer. Å ta risiko er et grunnleggende trekk ved å drive bankvirksomhet, og risikostyring er således et sentralt område i den daglige driften og i styrets løpende fokus.

Styret i Sparebanken Møre har vedtatt overordnede retningslinjer for styring og kontroll i konsernet, samt risikopolicy. Konsernet skal ha lav til moderat risikoprofil, hvor inntjeningen skal være et produkt av kunderelaterte aktiviteter, og ikke finansiell risikotaking. Det er videre vedtatt egne policyer for hvert vesentlige risikoområde; kredittrisiko, motpartsrisiko, markedsrisiko og likviditetsrisiko. Risikostrategiene vedtas av styret, og revideres minimum årlig eller når spesielle forhold skulle tilsi det. Konsernet har etablert en oppfølgings- og kontrollstruktur som skal sørge for at strategisk plans overordnede rammeverk blir overholdt.

Styret i Sparebanken Møre har det overordnede ansvaret for å påse at banken og konsernet har en kapitaldekning som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og konsernets virksomhet, samt sørge for at Sparebanken Møre er tilstrekkelig kapitalisert ut fra regulatoriske krav. Styret skal videre påse at risikostyringen og internkontrollen er god og systematisk, og at dette er etablert i samsvar med lover og forskrifter, vedtekter, pålegg, eksterne og interne retningslinjer. Styret fastsetter videre prinsippene og retningslinjene for risikostyring og internkontroll for de ulike aktivitetsnivåene, og reviderer og vedtar jevnlig, og minst årlig, ulike strategier og retningslinjer for risikostyringen.

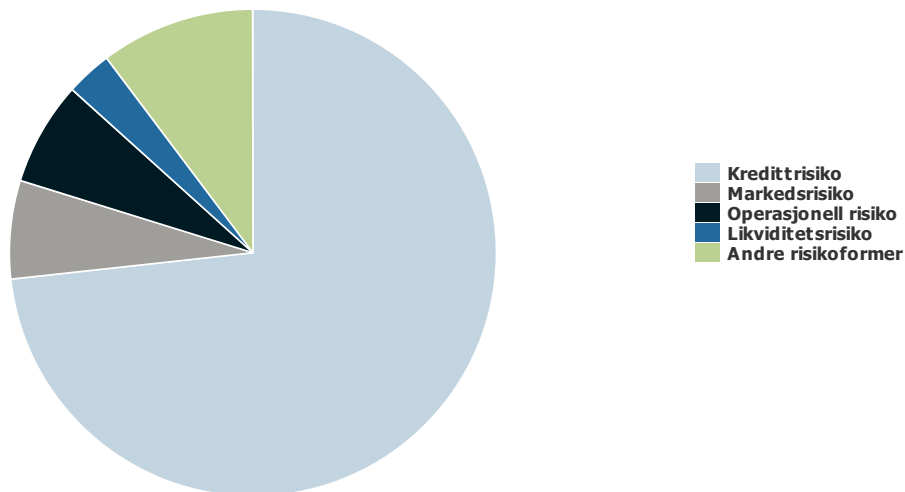
Kapitaldekningsregelverket krever at banken, i tillegg til minstekrav til ansvarlig kapital etter Pilar 1, å gjennomføre en intern kapitalvurderingsprosess, ICAAP. Vurderingen av kapitalbehovet gjennom ICAAP skal være framtidrettet og ta hensyn til forretningsplaner, vekst og tilgang til kapitalmarkedene. ILAAP gjennomføres som en del av ICAAP og er en prosess for identifisering, måling, styring og overvåking av likviditets- og finansieringsrisiko, samt vurdere likviditetsposisjoner og likviditetsrisiko. ICAAP skal være en vesentlig og integrert del av Sparebanken Møres strategiprosess. Normalt skal ICAAP gjennomføres én gang pr år, og ICAAP skal vedtas i sammenheng med behandling av strategisk plan. Etter behandling i revisjons- og risikoutvalget og vedtak i styret sendes ICAAP-rapporten til Finanstilsynet.

Sparebanken Møres kapitalbehov vurdert gjennom ICAAP sammenholdt med konsernets kapitalkravsberging i Pilar 1:

Kapitalbehov

	Pilar 1	ICAAP
Kredittrisiko	2 332	2 042
Markedsrisiko	20	365
Operasjonell risiko	190	210
Likviditetsrisiko		93
Konsentrasjonsrisiko og øvrige områder		340
Totalt kapitalbehov	2 542	3 050

Risikokapital

I ICAAP er det ikke tatt hensyn til eventuelle diversifiseringseffekter mellom ulike risikoområder.

Sparebanken Møre benytter grunnleggende IRB-metode for beregning av kapitalbehovet for foretakskunder og massemarkedsengasjementer i pilar 1. For øvrige engasjementstyper benyttes standardmetoden. I pilar 2 benyttes interne modeller for beregning av risikojustert kapital. I tillegg er det beregnet risikojustert kapital for konsentrasjonsrisiko. Beregningsgrunnlaget for markedsrisiko baseres på standardmetoden. I pilar 1 beregnes det et kapitalbehov for å dekke risiko for svekket kredittverdighet hos motpart (CVA-tillegget). I ICAAP foretas vurderingen for aktivaklassene aksjer, renter og valuta. Risiko-vurderingen er basert på de markedsrisikorammene som banken har etablert. Eksponering er basert på et stressscenario med et fall i aksjemarkedet på 30 prosent, et parallelt skift i rentekurven på 2 prosentpoeng og et kursfall i utenlandsk valuta på 10 prosent. Beregningsgrunnlaget for operasjonell risiko beregnes etter basismetoden. I pilar 1 legges gjennomsnittlig inntekt de tre siste år til grunn for beregningen, mens i pilar 2 tar hensyn til den forventede inntektsutvikling de neste tre år.

Kredittrisiko

Kredittrisiko utgjør Sparebanken Møres største risikoområde. Inkludert i dette er også motpartsrisiko og konsentrasjonsrisiko. Konsernet eksponeres for denne risikoformen gjennom utlåns- og leasingprodukter til private og næringslivskunder, samt gjennom aktiviteter i bankens seksjon for Treasury og Markets.

- Kredittpolitikken skal fremme en kredittkultur der kredittverdighet sees i et langsiktig perspektiv hvor generelle og bransjemessige konjunktursvingninger hensyntas.
- Sparebanken Møres geografiske kjerneområde skal være Møre og Romsdal (for småkraft vurderes også Sogn og Fjordane nord for Sognefjorden som kjerneområde). Det er adgang til å gi finansiell bistand til investeringer/etableringer utenfor kjerneområdet når dette eiermessig er knyttet til enkeltpersoner eller selskaper i eller tilknyttet Møre og Romsdal.
- Risikoutvikling i portefølje måles og overvåkes blant annet ved hjelp av beregnet sannsynlighet for mislighold (PD) og forventet tap (EL). Banken benytter egenutviklede modeller for misligholdssannsynlighet (PD), forventet tapsgrad (LGD) og forventet eksponering ved mislighold (EAD). Disse parameterne beregnes månedlig på kundenivå og benyttes i kredittgiving og prising, beregning av risikostjert lønnsomhet, balansert målstyring, samt ved beregning av behov for gruppenedskrivning.
- Selv om både betalingsevne og sikkerhet vurderes betryggende, er finansieringen ikke interessant med mindre banken, på kort eller lang sikt, oppnår tilfredsstillende lønnsomhet på allokert kapital. Prising av engasjement er en integrert del av kredittbeslutningen.
- Det gjennomføres periodiske stresstester for å vurdere tapspotensialet i kredittporteføljen som følge av store, men ikke usannsynlige negative endringer i rammebetingelser.

I forbindelse med ICAAP beskrives et alvorlig nedgangsscenario, som «oversettes» til anslått effekt på risikomodellenes inputparametere. Dette kjøres så for å beregne både forventet og uventet tap i et slikt scenario.

Treasuryrisiko er en del av den totale kredittrisikoen. Eksponeringen er knyttet til obligasjoner og sertifikat i bankens likviditetsreserveportefølje, kortsiktige utlån til andre banker, og eksponering som følge av finansielle derivat som er inngått for å nøytralisere rente- og valutarisiko banken har påtatt seg. Banken stiller krav om CSA-avtale (Credit Support Annex) før derivathandel mot enhver motpart. Banken praktiserer kontantpant mot sine motparter. Markedsverdien av alle derivater inngått mellom banken og motparten avregnes enten daglig eller ukentlig.

Sparebanken Møre benytter ulike sikkerheter for å redusere risiko avhengig av marked og type transaksjon. Hovedprinsippet for verddivurdering av sikkerheter er at realisasjonsverdien, slik den antas å være når banken har behov for sikkerheten, legges til grunn. Hovedtyper av pant som benyttes er pant i fast eiendom (bolig/næringsbygg), garantier, kausjoner, registrerbart løsøre, varelager, driftstilbehør, konsesjoner eller avtaler om motregning. Garantier utgjør en liten del av bankens risikoeksponering og det benyttes garantister fra privatpersoner (forbruker-kausjoner), foretak (profesjonelle), garantiinstitutter og banker. Sikkerheter oppdateres minimum årlig eller ved ny sak for personmarked. For næringslivskunder oppdateres sikkerheter ved ny sak eller engasjementsoppfølging. Verddivurdering er en del av kredittbeslutningen. Banken foretar ikke motregning av eksponeringer i eller utenfor balansen ved beregning av kapitalkrav for kredittrisiko.

Eksponering mot store engasjementer skal være begrenset. Konsentrasjonsrisiko styres ved fordeling mellom personmarked og næringsliv, rammer for bransjeeksponering og grenser for andel store engasjementer over 10 % av ansvarlig kapital. Det er videre etablert rammer mot motparter som relateres til aktivitet i seksjon Treasury & Markets. I bankens styring av konsentrasjonsrisiko tas det hensyn til både næringslivskundenes andel av totalvolumet, konsentrasjon på store enkeltkunder, eksponering mot samvarierende næringer, eksponering mot volatile næringer og geografisk konsentrasjon

KREDITTRISIKO MÅLT ETTER IRB-METODEN

Banken er godkjent for bruk av grunnleggende IRB-metode for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko. Foretaksengasjementer omfatter porteføljene foretak og spesialiserte foretak, mens massemarkedsporteføljene omfatter porteføljene pant i fast eiendom og øvrig massemarked.

IRB-systemets oppbygging

Alle kundeengasjementer i IRB systemet scores månedlig. I tillegg scores alle kunder ved eventuelle endringer av engasjementet. Ved hver scoring beregnes PD, LGD og EAD. Beregninger skjer i internt utviklede modeller, med bruk av både interne og eksterne data. Modellene tilpasset kundetype og vurderingssituasjon. Systemet benytter ikke eksterne ratinger.

Klassifisering

Sparebanken Møre benytter sektorkoder, næringskoder, EAD og sikkerheter i kategoriseringen av engasjementer.

Styring og kontroll

Valideringsprosessen består av en kvalitativ validering som compliance gjennomfører og en kvantitativ validering som avdeling Risikostyring har ansvar for. Resultatene legges frem for valideringskomiteen som utarbeider beslutningsgrunnlag for styret. Internrevisor gjennomfører årlig kontroll med IRB-systemet og rapporterer til styret.

Klassifisering

Kredittengasjementer inndeles i ti risiko-klasser (A-J) som funksjon av engasjementets sannsynlighet for mislighold. I tillegg er det to klasser (M-N) for kunder som er i mislighold. Klasse M er engasjement i mislighold uten individuelle nedskrivninger og avsetninger, og klasse N er misligholdte engasjementer som er nedskrevet eller der det er foretatt avsetninger. Tabellen under viser inndelingen i de ulike risikoklassene.

Klassifiseringstabell

Klasse	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Fra og med:	0,03	0,10	0,25	0,50	0,75	1,25	2,00	3,00	5,00	8,00
Til:	0,10	0,25	0,50	0,75	1,25	2,00	3,00	5,00	8,00	100,00

1) Verdier er PD i %

2) I tillegg finnes kategoriene M: Kunder i mislighold og N: Kunder med nedskrivning.

Misligholdsdefinisjon i IRB-sammenheng

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

- et krav over kr 1.000,- er forfalt med mer enn 90 dager
- det er foretatt en nedskrivning eller tapsavsetning på et av kundens engasjement
- kunden er konkurs

Eksposering, risikoparametere og risikovekt fordelt på risikoklasser

Følgende tabeller viser eksposering, risikoparametere, og risikovekt fordelt på risikoklasser for IRB-godkjente porteføljer målt ved utgangen av 2015. Risikoparametere PD og LGD er EAD-vektet. Samlet PD omfatter kun frisk portefølje (A-J). Sammenlignbare tall for 2014 finnes i vedlegg. Det blir ikke beregnet risikoparametere for risikoklasser uten engasjement.

Foretak - 31.12.2015

Risikoklasse	EAD	Ubenyttet ramme	Andel EAD %	Konverteringsfaktor %	PD %	LGD %	Risikovekt %
A	294	29	2,3	100,0	0,1	37,2	20,9
B	174	24	1,3	98,6	0,2	40,9	40,8
C	603	18	4,6	94,8	0,4	41,2	52,5
D	1 272	339	9,7	79,9	0,6	41,2	60,8
E	1 913	655	14,7	93,6	0,9	41,1	78,7
F	3 072	570	23,5	92,4	1,6	40,8	91,2
G	1 564	125	12,0	89,7	2,5	41,2	97,6
H	1 316	211	10,1	91,4	3,9	40,0	101,4
I	1 049	354	8,0	97,0	6,8	40,9	132,4
J	1 741	524	13,3	79,8	13,0	40,6	170,5
M	0	0	0,0	55,8	100,0	42,6	532,9
N	64	4	0,5	84,6	100,0	42,1	136,3
Totalt	13 062	2 853	100,0	78,2	3,6	40,8	98,3

Spesialiserte foretak - 31.12.2015

Risikoklasse	EAD	Ubenyttet ramme	Andel EAD %	Konverteringsfaktor %	PD %	LGD %	Risikovekt %
A	0	0	0,0				
B	0	0	0,0				
C	367	12	6,0	100,0	0,3	45,0	47,6
D	470	30	7,7	91,2	0,7	45,0	66,5
E	1 454	10	23,9	71,7	1,0	45,0	77,5
F	1 006	35	16,5	95,4	1,7	45,0	89,3
G	741	23	12,2	100,0	2,4	45,0	98,0
H	678	16	11,1	99,1	4,0	45,0	111,5
I	378	13	6,2	80,3	6,5	45,0	131,9
J	891	28	14,6	94,3	17,2	45,0	187,9
M	3	0	0,1	0,0	100,0	45,0	562,5
N	100	0	1,6	100,0	100,0	45,0	217,4
Totalt	6 087	168	100,0	71,6	4,3	45,0	105,2

Massemarked med pant i fast eiendom - 31.12.2015

Risikoklasse	EAD	Ubenyttet ramme	Andel EAD %	Konverteringsfaktor %	PD %	LGD %	Risikovekt %
A	0	0	0,0				
B	19 161	2 276	50,6	74,9	0,2	19,6	8,7
C	9 927	220	26,2	74,7	0,3	20,0	12,5
D	2 513	40	6,6	74,3	0,6	20,6	19,4
E	1 775	33	4,7	74,7	1,0	20,6	26,6
F	1 314	35	3,5	74,5	1,6	20,8	37,1
G	742	17	2,0	74,5	2,4	21,2	49,7
H	844	11	2,2	74,7	3,9	20,9	63,3
I	551	5	1,5	72,6	6,2	21,6	84,2
J	987	1	2,6	64,8	19,0	21,4	112,2
M	36	0	0,1	75,0	100,0	25,3	316,1
N	52	0	0,1	75,0	100,0	51,1	157,9
Totalt	37 901	2 638	100,0	99,7	1,1	20,0	18,5

Massemarked, øvrige engasjement - 31.12.2015

Risikoklasse	EAD	Ubenyttet ramme	Andel EAD %	Konverteringsfaktor %	PD %	LGD %	Risikovekt %
A	0	0	0,0				
B	149	114	18,4	74,9	0,2	88,9	31,1
C	260	184	32,1	74,9	0,3	84,2	49,8
D	101	52	12,5	74,5	0,6	78,3	65,9
E	97	40	12,0	74,9	1,0	83,3	88,0
F	56	13	6,9	74,7	1,6	74,9	95,3
G	52	6	6,4	74,4	2,4	64,8	92,2
H	30	4	3,7	75,0	3,8	68,4	104,0
I	20	1	2,5	75,0	6,1	64,5	103,3
J	37	2	4,6	70,1	24,2	62,0	132,2
M	5	0	0,6	75,0	100,0	70,0	874,7
N	1	0	0,1	0,0	100,0	100,0	35,0
Totalt	809	417	100,0	99,6	2,0	80,2	71,0

Totalt - 31.12.2015

	EAD	Ubenyttet ramme	Andel EAD %	Konverteringsfaktor %	PD %	LGD %	Risikovekt %
Foretak	13 062	2 853	22,6	78,2	3,6	40,8	98,3
Spesialiserte foretak	6 087	168	10,5	71,6	4,3	45,0	105,2
Foretak, totalt	19 150	3 021	33,1	77,9	3,8	42,1	100,5
Massemarked, pant i fast eiendom	37 901	2 638	65,5	99,7	1,1	20,0	18,5
Massemarked, øvrige engasjementer	809	417	1,4	99,6	2,0	80,2	71,0
Massemarked, totalt	38 710	3 055	66,9	99,7	1,1	21,3	19,6
Totalt	57 860	6 076	100,0	88,8	2,0	28,2	46,4

Estimert(PD) og erfart mislighold

Tabellen under viser uvektet estimert mislighold(PD) ved inngangen av året, sammenlignet med erfart mislighold de følgende 12 måneder for de porteføljer hvor banken er godkjent for bruk av IRB. PDer beregnet basert på bankens erfaring de senere år, og så kalibrert opp for å representere et langsiktig utfall iht. Kapitalkravsforskriften. Nedgangen i PD i 2013 skyldes hovedsaklig en endring i kalibreringen for det året og ikke en endring i bankens portefølje. Bankens vurderer marginen mellom estimert og erfart mislighold som meget robust.

Estimert (PD) og erfart mislighold i prosent

	2015		2014		2013		2012		2011	
	PD	Erfart	PD	Erfart	PD	Erfart	PD	Erfart	PD	Erfart
Foretak	4,7	1,5	4,9	1,9	3,5	1,9	4,8	2,2	5,1	2,0
Spesialiserte foretak	4,9	1,3	4,7	1,2	3,1	2,4	3,9	1,7	5,1	2,0
Foretak, totalt	4,8	1,5	4,9	1,8	3,5	1,9	4,7	2,2	5,1	2,0
Massemarked, pant i fast eiendom	0,9	0,2	1,3	0,1	1,0	0,2	0,9	0,2	2,1	0,3
Massemarked, øvrige engasjementer	1,7	0,5	2,3	0,5	2,4	0,6	3,1	0,7	4,1	0,7
Massemarked, totalt	1,3	0,3	1,8	0,3	1,7	0,4	2,0	0,4	3,3	0,6
Totalt	1,5	0,4	2,0	0,4	1,8	0,5	2,1	0,6	3,4	0,7

Benyttet (KF) og erfart konverteringsfaktor

Banken benytter KF på 75% for uttrukket kreditt innen foretaksengasjementer og 100% for uttrukket kreditt innen massemarkedsengasjementer. Tabellen under viser erfart KF for de kundene som gikk i mislighold i 2013-2015. Erfart KF for spesialiserte foretak i 2013 og 2015 er vesentlig høyere enn benyttet KF på 75%, men dette vurderes som akseptablet, siden svært få av kundene som gikk i mislighold faktisk hadde uttrukket kreditt. Det samme gjelder massemarkedsengasjementer med pant i fast eiendom.

Erfart konverteringsfaktor i %

	2015	2014	2013
Foretak	82,7	62,0	68,1
Spesialisert foretak	119,2	76,0	119,5
Foretak, totalt	84,3	64,0	73,4
Massemarked, pant i fast eiendom	114,7	60,6	111,7
Massemarked, øvrige engasjement	76,1	52,0	70,0
Massemarked, totalt	114,5	59,8	81,5
Totalt	100,3	63,8	73,8

Estimert(LGD) og erfart tap gitt mislighold

Erfart tapsgrad er kun beregnet på de mislighold som er avsluttet. Tall for de nyeste årgangene er dermed foreløpige, og erfart tapsgrad må forventes å øke her. Faktisk tapsgrad for eldre mislighold blir gjennomgående noe lavere enn beregnet, da beregningene ikke tar hensynt til eventuell inngang etter at mislighold er avsluttet.

Estimert(LGD) og erfart tap gitt mislighold i prosent

	2015		2014		2013	
	LGD	Erfart	LGD	Erfart	LGD	Erfart
Foretak	40,6	29,7	41,3	9,6	40,9	3,5
Spesialiserte foretak	45,0	-	45,0	0,1	45,0	7,0
Foretak, totalt	42,0	29,7	42,6	3,7	42,3	4,2
Massemarked, pant i fast eiendom	20,4	0,9	20,0	24,8	15,4	4,8
Massemarked, øvrige engasjementer	79,5	68,7	71,7	79,2	35,8	87,6
Massemarked, totalt	21,8	5,1	21,3	33,0	15,7	11,1

Bruk av sikkerheter ved fastsettelse av risikoparametere

For både foretaksporteføljen (ikke inkludert spesialiserte foretak) og massemarkedsparteføljen benyttes sikkerhet i beregning av LGD i henhold til Kapitalkravsforskriften. I bankens kredittgivning tas det også pant i sikkerheter for spesialiserte foretak, men disse blir ikke hensyntatt i beregningen av kapitalkrav. Bankens bruk av sikkerheter er for øvrig beskrevet i innledningen til dette kapittel.

Banken benytter seg ikke av garantier eller kreditderivater for å sikre engasjementer.

Foretak i 2015

RK	EAD		Sikkerheter				Sum sikkerhet
	EAD før KF	EAD etter KF	Finansiell pant	Fast eiendom	Andre eiendeler	Kundefordringer	
A	302	29	0	327	3	0	330
B	189	36	0	97	68	0	165
C	608	18	62	164	528	9	763
D	1 444	405	345	283	1 229	95	1 953
E	2 025	1 319	132	413	1 767	151	2 463
F	3 168	1 213	134	1 198	2 217	115	3 664
G	1 665	414	0	392	1 420	37	1 848
H	1 355	233	13	625	876	18	1 532
I	1 097	357	54	330	690	25	1 098
J	1 905	610	0	382	2 164	35	2 581
M,N	66	5	0	23	19	1	44
Totalt	13 825	4 638	740	4 235	10 980	486	16 441

Massemarkedsengasjementer med pant i fast eiendom i 2015

RK	EAD		Sikkerheter				Sum sikkerhet
	EAD før KF	EAD etter KF	Finansiell pant	Fast eiendom	Andre eiendeler	Kundefordringer	
A	0	0	0	0	0	0	0
B	19 181	19 161	22	24 467	237	2	24 729
C	9 934	9 927	2	11 742	122	0	11 866
D	2 513	2 513	0	2 930	55	0	2 985
E	1 776	1 775	0	2 106	16	0	2 123
F	1 315	1 314	0	1 502	22	0	1 524
G	742	742	0	862	9	0	872
H	845	844	0	973	9	0	982
I	552	551	2	618	10	0	630
J	987	987	0	1 110	23	0	1 133
M,N	87	87	0	68	2	0	70
Totalt	37 932	37 901	27	46 376	507	4	46 914

Øvrige massemarkedsengasjementer i 2015.

RK	EAD		Sikkerheter				Sum sikkerhet
	EAD før KF	EAD etter KF	Finansiell pant	Fast eiendom	Andre eiendeler	Kundefordringer	
A	0	0	0	0	0	0	0
B	149	149	0	0	27	0	27
C	262	260	0	0	54	0	54
D	102	101	0	0	31	0	31
E	101	97	0	0	25	0	25
F	58	56	0	0	21	0	21
G	59	52	0	0	14	0	14
H	30	30	0	0	13	0	13
I	20	20	0	0	9	0	9
J	38	37	0	0	20	0	20
M,N	6	6	0	0	2	0	2
Totalt	824	809	0	0	214	1	215

Estimert tap i begynnelsen av året og verdiendringer/nedskrivninger gjennom året

I tabellen under sammenlignes bankens estimerte tap(EL) for frisk portefølje ved årets begynnelse med verdiendringer og nedskrivninger gjennom året for IRB-godkjente porteføljer. Nedgangen i EL i 2013(i forhold til året etter) skyldes hovedsaklig en endring i kalibreringen for dette året, og ikke en endring i bankens portefølje. Estimerte tap har vært vesentlig større enn de erfarte verdiendringene for årene 2013-2015.

Foretak

	Foretak			Spesialiserte foretak			Foretak, totalt		
	2015	2014	2013	2015	2014	2013	2015	2014	2013
Forventet tap(EL), frisk portefølje, årsstart	213	181	95	92	98	56	305	280	151
Verdiendringer og nedskrivninger gjennom året	12	15	30	9	5	14	21	20	44
* Forventet tap(EL), frisk portefølje, årsstart	1,7	1,7	0,9	1,7	1,8	1,0	1,7	1,7	0,9
* Verdiendringer og nedskrivninger gjennom året	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3

* I prosent av årsstart frisk portefølje

Massemarked

	Massemarked, pant i fast eiendom			Massemarked, øvrige engasjementer			Massemarked		
	2015	2014	2013	2015	2014	2013	2015	2014	2013
Forventet tap(EL), frisk portefølje, årsstart	85	109	56	9	12	9	95	121	65
Verdiendringer og nedskrivninger gjennom året	2	5	1	0	2	0	2	7	1
* Forventet tap(EL), frisk portefølje, årsstart	0,2	0,3	0,2	1,2	1,5	1,1	0,3	0,4	0,2
* Verdiendringer og nedskrivninger gjennom året	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0

* I prosent av årsstart frisk portefølje

Totalt

	2015	2014	2013
Forventet tap(EL), frisk portefølje, årsstart	399	401	216
Verdiendringer og nedskrivninger gjennom året	23	27	45
* Forventet tap(EL), frisk portefølje, årsstart	0,7	0,8	0,5
* Verdiendringer og nedskrivninger gjennom året	0,0	0,1	0,1

* I prosent av årsstart frisk portefølje

KREDITTRISIKO MÅLT ETTER STANDARDMETODEN

Sparebanken Møre er godkjent for bruk av grunnleggende IRB ved beregning av regulatorisk kapitalkrav for foretaks- og massemarkeds engasjement. Banken rapporterer derfor kun de porteføljer som ikke er IRB-godkjent etter standardmetoden. Kun 11% av bankens kredittksporing rapporteres etter standardmetoden. Utfyllende informasjon om rapportering finnes i vedlegg.

SAMLET KREDITTEKSPONERING

I det følgende presenteres konsernets samlede kredittesponering for både personmarked og næringsliv.

KONSERN	Brutto utlån	
	2015	2014
Sektor/næring		
Jordbruk og skogbruk	373	463
Fiske og fangst	3 186	3 279
Industri	1 794	2 217
Bygg og anlegg	600	603
Varehandel og hotell	517	577
Supply/Offshore	1 189	1 197
Eiendomsdrift	6 133	5 637
Faglig/finansiell tjenesteytelse	892	787
Transport, privat/offentlig tjenesteytelse	1 708	1 724
Offentlig forvaltning	2	38
Utlandet	132	135
Andre	0	0
Sum næringsliv/offentlig	16 526	16 657
Personkunder	34 822	32 245
Verdjustering utlån/innskudd til virkelig verdi	180	160
Opptjente, ikke forfalte renter/Påløpte renter	99	129
Sum	51 627	49 191
Individuelle nedskrivninger	-79	-141
Gruppevise nedskrivninger	-262	-166
Sum netto utlån	51 286	48 884
Utlån/innskudd med flytende rente (amortisert kost)	46 290	45 068
Utlån/innskudd med fast rente (virkelig verdi)	5 337	4 123

Individuelle nedskrivninger på utlån

KONSERN			MORBANK	
2014	2015		2015	2014
166	141	Individuell nedskrivning til dekning av tap på utlån 01.01	141	166
20	13	Konstaterte tap i perioden med tidligere individuell nedskrivning	13	20
7	9	Økning i individuelle nedskrivninger i perioden	9	7
29	22	Nye individuelle nedskrivninger i perioden	22	29
41	80	Tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	80	41
141	79	Individuell nedskrivning til dekning av tap på utlån 31.12	79	141

Nedskrivning på grupper av utlån

KONSERN			MORBANK	
2014	2015		2015	2014
140	166	Nedskrivninger på grupper av utlån 01.01	164	139
26	96	Endring i året	94	25
166	262	Nedskrivning på grupper av utlån 31.12	258	164

Individuelle avsetninger på garantiansvar

KONSERN			MORBANK	
2014	2015		2015	2014
2	2	Individuelle avsetninger 01.01	2	2
0	0	Ny avsetning i perioden	0	0
0	2	Tilbakeføring av avsetninger i perioden	2	0
2	0	Individuell avsetning 31.12	0	2

Brutto utlån - Tapsnedskrivninger - Mislighold pr. 31.12.2015

KONSERN	Brutto utlån	Ind. nedskr. på utlån	Nedskr. på gr. av utlån	Netto utlån	Garantier	Misligh. utlån o/ 90 dg	Øvrige tapsuts. lån	Trekkfas./kr.rammer
Jordbruk og skogbruk	373	3		370	1	0	11	45
Fiske og fangst	3 186	1		3 185	0	6	0	87
Industri	1 794	21		1 773	276	21	42	475
Bygg og anlegg	600	0		600	119	0	1	153
Varehandel og hotell	517	6		511	65	3	9	228
Supply/Offshore	1 189	0		1 189	982	0	0	97
Eiendomsdrift	6 133	30		6 103	39	6	72	187
Faglig/finansiell tjenesteytelse	892	0		892	0	0	0	5
Transport, privat/offentlig tjenesteytelse	1 708	5		1 703	113	0	6	270
Offentlig forvaltning	2	0		2	0	0	0	0
Utlandet	132	0		132	0	0	0	0
Andre	0	0		0	0	0	0	0
Sum næringsliv/offentlig	16 526	66	222	16 238	1 595	36	141	1 547
Personkunder	34 822	13	40	34 769	10	36	28	2 966
Verdijustering utlån til virkelig verdi	180			180				
Opptjente, ikke forfalte renter	99			99				
Sum	51 627	79	262	51 286	1 605	72	169	4 513

Spesifikasjon av tap på utlån og garantier

KONSERN			MORBANK	
2014	2015	Spesifikasjon av periodens tapskostnad	2015	2014
-25	-60	Periodens endring i individuelle nedskrivninger på utlån og garantiansvar	-60	-25
26	96	Periodens endring i nedskrivninger på grupper av utlån	93	26
20	13	Konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	13	20
19	13	Konstaterte tap i perioden uten tidligere individuelle nedskrivninger	13	19
18	12	Inngang på tidligere konstaterte tap	12	18
22	50	Periodens tapskostnad	47	22

Tap på utlån/garantier fordelt på sektor/næring

KONSERN	2015			2014		
	Sektor/næring	Tap	Tap i % av brutto utlån 01.01	Andel av brutto utlån	Tap	Tap i % av brutto utlån 01.01
Jordbruk og skogbruk	-2	-0,43	0,7	2	0,40	0,9
Fiske og fangst	-47	-1,42	6,4	-5	-0,14	6,7
Industri og bergverk	10	0,43	3,5	-3	-0,16	4,5
Bygg og anlegg	-2	0,41	1,2	2	0,27	1,2
Varehandel og hotell	1	0,14	1,0	-2	-0,21	1,2
Supply/Offshore	0	0,00	2,3	0	0,00	3,3
Eiendomsdrift	5	0,08	11,9	-4	-0,08	11,5
Faglig/finansiell tjenesteytelse	0	-0,04	1,7	0	0,00	1,6
Transport, privat/offentlig tjenesteytelse	-8	-0,54	3,0	5	0,42	2,7
Offentlig forvaltning	0	0,00	0,0	0	0,00	0,1
Utlandet	0	0,00	0,3	0	0,00	0,3
Andre	0	0,00	0,5	0	0,00	0,4
Sum næringsliv/offentlig	-43	-0,26	32,5	-5	-0,02	34,4
Personkunder	-3	-0,01	67,5	1	0,01	65,6
Gruppenedskrivninger	96	0,20		26	0,06	
Sum kunder	50	0,10	100,0	22	0,05	100,0
Kredittinstitusjoner		0,00			0,00	
Sum	50	0,10	100,0	22	0,05	100,0

Tapsutsatte engasjement

(sum av misligholdte engasjement over 3 mnd. og øvrige ikke-misligholdte engasjement med individuell tapsnedskrivning)

KONSERN	2015			2014		
	Sum	PM	NL	Sum	PM	NL
Engasjement før individuelle tapsnedskrivninger:						
Misligholdte engasjement over 3 mnd.	74	39	35	86	47	39
Ikke misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	170	28	142	306	37	269
Sum engasjement før individuelle tapsnedskrivninger	244	67	177	392	84	308
Individuelle tapsnedskrivninger på:						
Misligholdte engasjement over 3 mnd.	14	2	12	21	8	13
Ikke misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	65	10	55	122	12	110
Sum individuelle tapsnedskrivninger	79	12	67	143	20	123
Engasjement etter individuelle tapsnedskrivninger:						
Misligholdte engasjement over 3 mnd.	60	37	23	65	39	26
Ikke misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	105	18	87	184	25	159
Sum tapsutsatte engasjement etter individuelle tapsnedskr.	165	55	110	249	64	185
Sum tapsutsatte eng. før individuelle tapsnedskr. i prosent av utlån	0,47	0,19	1,07	0,80	0,26	1,83
Sum tapsutsatte eng. etter individuelle tapsnedskr. i prosent av utlån	0,32	0,15	0,67	0,51	0,20	1,10

Utvikling siste 5 år

KONSERN					MORBANK					
2011	2012	2013	2014	2015		2015	2014	2013	2012	2011
					Engasjement før individuelle nedskrivninger:					
299	257	152	86	74	Misligholdte engasjement over 3 mnd.	72	86	152	257	293
488	324	382	306	170	Ikke misligholdte engasjement med tapsnedskr.	170	306	382	324	488
787	581	534	392	244	Sum engasjement før individuelle tapsnedskr.	242	392	534	581	781
					Individuelle tapsnedskrivninger på:					
136	71	35	21	14	Misligholdte engasjement over 3 mnd.	14	21	35	71	131
129	95	131	122	65	Ikke misligholdte engasjement med tapsnedskr.	65	122	131	95	128
265	166	166	143	79	Sum individuelle tapsnedskrivninger	79	143	166	166	259
					Engasjement etter individuelle tapsnedskrivninger:					
163	186	117	65	60	Misligholdte engasjement over 3 mnd.	58	65	117	186	162
359	229	251	184	105	Ikke misligholdte engasjement med tapsnedskr.	105	184	251	229	360
522	415	368	249	165	Sum tapsutsatte eng. etter ind. tapsnedskr.	163	249	368	415	522
1,95	1,34	1,16	0,80	0,47	Sum tapsutsatte engasjement før individuelle tapsnedskr. i prosent av utlån	0,70	1,16	1,70	1,81	2,46
1,30	0,96	0,80	0,51	0,32	Sum tapsutsatte engasjement etter individuelle tapsnedskr. i prosent av utlån	0,47	0,74	1,17	1,29	1,64

Likviditetsrisiko

REGULATORISKE FORHOLD

De siste årene er LCR (Liquidity Coverage Ratio) etablert som en viktig premissgiver for dimensjonering av bankens likviditetsportefølje og kortsiktige likviditetsreserve. Langsiktig finansiering i forhold til illikvide eiendeler (L1) med målsetting minimum 100 % har siden 31.12.2008 vært viktig kvantitativ målstørrelse for vurdering av langsiktighet i finansieringen. Fra 3. kvartal 2014 har Finanstilsynet satt minimumsmålet til 105 %. Minimumsmålet for L2 er fra samme tid satt til 110 %. Fra 2018 vil L1 kunne bli erstattet med den nye indikatoren NSFR (Net Stable Funding Ratio).

Krav til likviditetsreserve og stabil finansiering reguleres i forordning 575/2013 og direktiv 2013/36/EU (CRR/CRD IV). Nevnte direktiv er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen.

LCR-regelverket stiller krav til at foretakene skal ha tilstrekkelig likvide eiendeler i forhold til netto likviditetsutgang 30 dager frem i tid i en situasjon med stress i penge- og kapitalmarkedene. NSFR-regelverket stiller krav til at foretakene skal ha stabil og langsiktig finansiering.

LCR (Liquidity Coverage Ratio)

Minstekrav til 60 prosent LCR trådte i kraft i EU 1. oktober 2015. Kravet fases så gradvis inn med 70 pst. fra 1. januar 2016, 80 pst. fra 1. januar 2017 og 100 pst. fra 1. januar 2018

Finansdepartementet fastsatte 25. november 2015 forskrift om endring av CRR/CRD IV-forskriften med regler om et krav til likviditetsreserve (LCR). Reglene var gjeldende fra 31. desember 2015. Reglene vil gjelde på foretaksnivå for Sparebanken Møre og Møre Boligkreditt, samt konsolidert nivå.

Sparebanken Møre innfører gjeldende krav til likviditetsreserve med minst 70 prosent fra og med 31. desember 2015, minst 80 prosent fra og med 31. desember 2016 og minst 100 prosent fra og med 31. desember 2017. Møre Boligkreditt innfører gjeldende krav med minst 70 prosent fra og med 30. juni 2016.

NSFR (Net Stable Funding Ratio)

Det er ikke besluttet om NSFR skal innføres som et minstekrav. Det er forventet et lovforslag fra EU-kommisjonen innen utgangen av 2016. Eventuell ikrafttredelse for et minstekrav til NSFR er foreslått fra 2018.

Det er ingen minstekrav til stabil finansiering i dagens regelverk i Norge, men det følger av finansforetaksloven § 13-7 femte ledd at Finansdepartementet i forskrift kan fastsette minstekrav til finansforetaks andel stabil finansiering. I likviditetsforskriften § 5 stilles det et generelt krav til at foretakene har en tilstrekkelig beholdning stabil finansiering.

Modulbasert tilsyn

Modul for likviditetsrisiko (datert 15. januar 2015) består av en veiledning for Finanstilsynets vurdering av institusjonens likviditetsrisikonivå og en veiledning for vurdering av institusjonens system for styring og kontroll av likviditetsrisiko. De fleste indikatorene er av kvantitativ art mens noen vurderinger er kvalitative.

Finanstilsynets vurderinger av likviditetsrisikonivå baseres på følgende tre hovedelementer:

- Institusjonenes likviditetsbuffer
- Langsiktighet i finansieringen
- Diversifisering mht. finansieringskilder og andre forhold

Sparebanken Møre har adoptert foreslått rapporteringsstruktur fra modulen i bankens Risikorapport som månedlig presenteres for styret.

ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process)

Finanstilsynet legger til grunn at ILAAP kan gjennomføres som en del av ICAAP og omtales i ICAAP-dokumentet.

Foretakene skal gjennomføre en prosess for identifisering, måling, styring og overvåking av likviditets- og finansieringsrisiko, samt vurdere likviditetsposisjoner og likviditetsrisiko. Alle kredittinstitusjoner skal utarbeide ILAAP årlig fra og med 2016.

LIKVIDITETSSTYRING I SPAREBANKEN MØRE

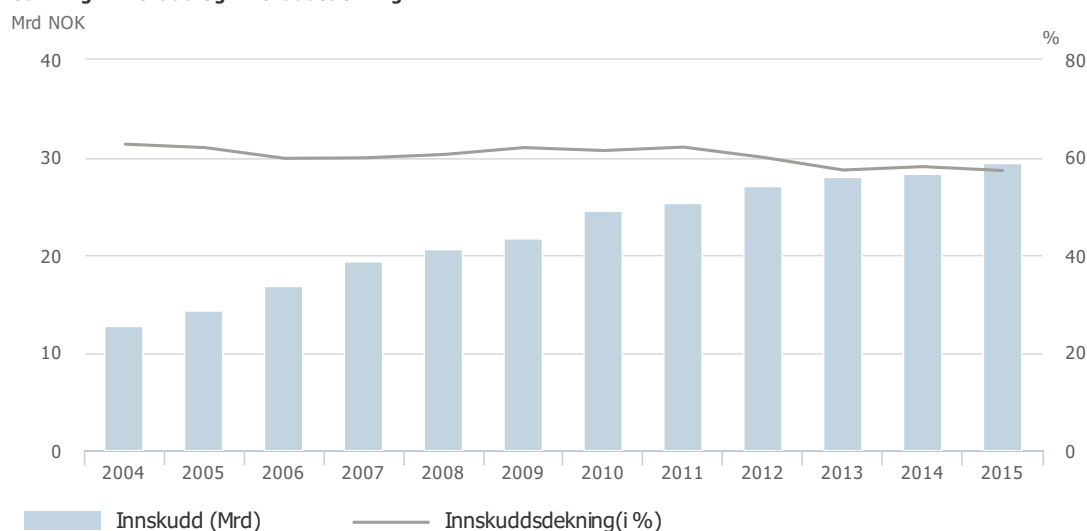
Styringen av Sparebanken Møres finansieringsstruktur er fastsatt i en overordnet finansieringsstrategi. Nevnte finansieringsstrategi blir evaluert og vedtatt av styret minimum en gang i året. Strategien gjenspeiler det moderate risikonivået som aksepteres for dette risikoområdet. Her beskrives de mål Sparebanken Møre har for å bevare sin finansielle styrke. Det er definert konkrete rammer på ulike områder for konsernets likviditetsstyring. I Sparebanken Møres beredskapsplan for likviditetsstyring er det beskrevet hvordan likviditetssituasjonen skal håndteres i urolige finansmarkeder.

Grunnlaget for utformingen av finansieringsstrategien er visjonen om å bevare Sparebanken Møre som en selvstendig bank.

Sparebanken Møre er en mellomstor norsk sparebank med avhengighet av det nasjonale og internasjonale fremmedkapitalmarkedet samt risikoavdekkingsmarkedet og det nasjonale egenkapitalmarkedet. Selv om banken og boligkredittforetaket har offisiell rating, gjør ovenstående at banken må ha ekstra fokus på soliditet, likviditet, resultatutvikling og markedskommunikasjon.

Innskudd fra kunder er konsernets viktigste finansieringskilde og konsernet har en innskuddsdekning på 57,3 % ved det siste årsskiftet.

Utvikling i innskudd og innskuddsdekning

Bankens finansieringsbehov ut over innskudd blir dekket i penge- og kapitalmarkedene. Sparebanken Møre har vektlagt langsiktighet i markedsfinansieringen.

Siden inngangen av 2012 og fram til årsskiftet 2014/2015 falt innlånsmarginene jevnt i dette markedet. I første halvår 2015 så vi en svak oppgang i marginene, men etter sommeren registrerte vi en kraftig økning i endringstakten, akselererende spesielt i annen halvdel av september og etter Norges Banks rentebeslutning. Marginene har steget videre og likviditeten er svak.

Refinansieringen av eksisterende lån og finansiering av ny vekst vil fremover generelt tilpasses myndighetskrav som LCR og L1, forsvarlig håndtering av pantsettelse av egne eiendeler og bail-in-regelverket. Sparebanken Møre vil også framover opprettholde en andel seniorfinansiering i henhold til bail-in regelverk og markedsforventninger.

I tillegg til rating bidrar blant annet LCR-regelverket til differensiert marginprising avhengig av emisjonens størrelse.

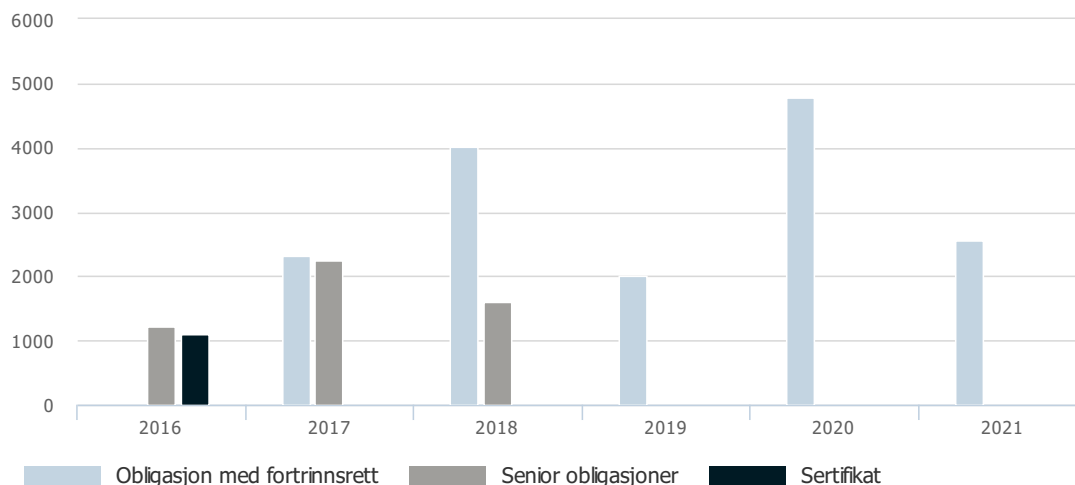
Sparebanken Møres finansiering i penge- og kapitalmarkedet økte netto med NOK 2,5 milliarder gjennom 2015 og lå ved utgangen av året på om lag NOK 23,3 milliarder.

Ved utgangen av 2015 har Møre Boligkreditt AS emittert obligasjoner (OmF) for om lag NOK 15,7 mrd. Volumet av utstedte seniorobligasjoner ligger på om lag NOK 6,0 milliarder.

Møre Boligkreditt AS har ved utgangen av 2015 utestående fire obligasjonslån av en størrelse som kvalifiserer til Nivå 2A-likviditet i LCR. Møre Boligkreditt AS vil framover utstede og bygge opp flere lån i denne kategorien.

Forfall, markedsfinansiering

MNOK

OmF-finansieringen gjennom Møre Boligkreditt AS har vektet gjenstående løpetid på 4,14 år. Seniorobligasjonene med restløpetid ut over et år har vektet gjenstående løpetid på om lag 1,84 år.

Euromarkedet for Covered Bonds synes tidlig i 2016 å fungere bedre enn et norsk marked som er preget av manglende dybde og lite interesse for lange emisjoner.

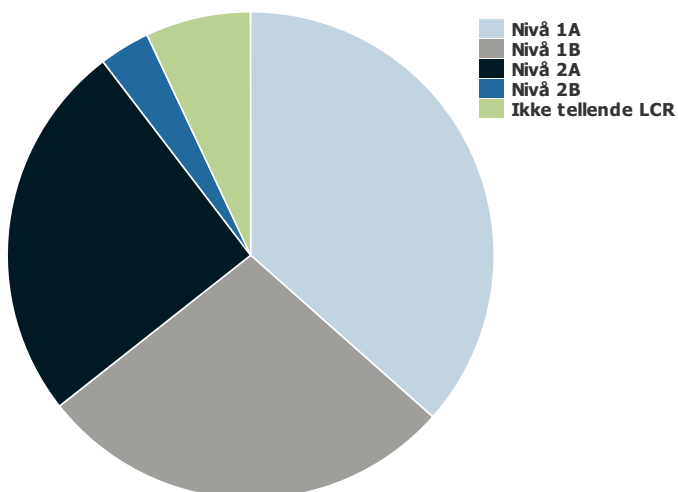
Ratingbyrået Moody's oppgraderte i mai 2015 Sparebanken Møres rating. Bankens «stand alone rating» (BCA) endte på baa1, ingen av de norske regionbankene har høyere kredittrating. Sparebanken Møres langsiktige deposit-rating ligger nå på A2 (stabil) og obligasjoner utstedt av Møre Boligkreditt AS er ratet Aaa av Moody's.

LIKVIDE EIENDELER

Ved utgangen av 2015 utgjorde beholdningen av kontanter og innskudd i Norges Bank 1,05 milliard kroner. Likviditetsporteføljen utgjorde 4,7 milliarder kroner.

For å tilfredsstille gjeldende LCR-regelverk har Sparebanken Møre bygget opp en solid likviditetsportefølje. 87% av likviditetsporteføljen består av AAA-ratede obligasjoner, typiske o-vektore og obligasjoner med fortrinnsrett. 65% av likviditetsporteføljen kvalifiserer til nivå 1 likvide eiendeler i LCR-regelverket.

Likviditetsporteføljen fordelt etter LCR nivå pr 31.12.2015

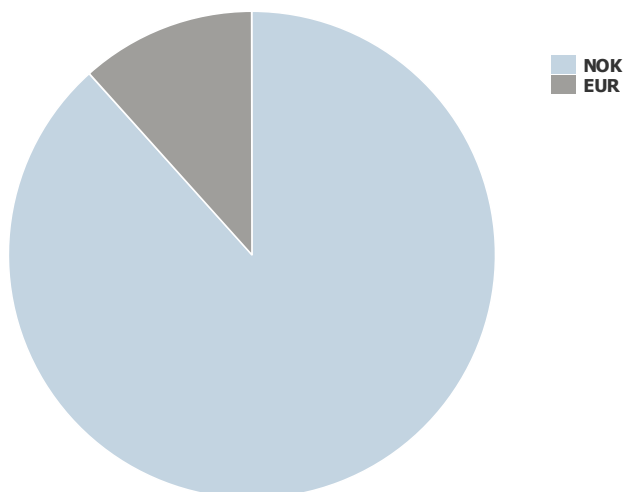

Likviditetsporteføljen fordelt etter rating pr 31.12.2015

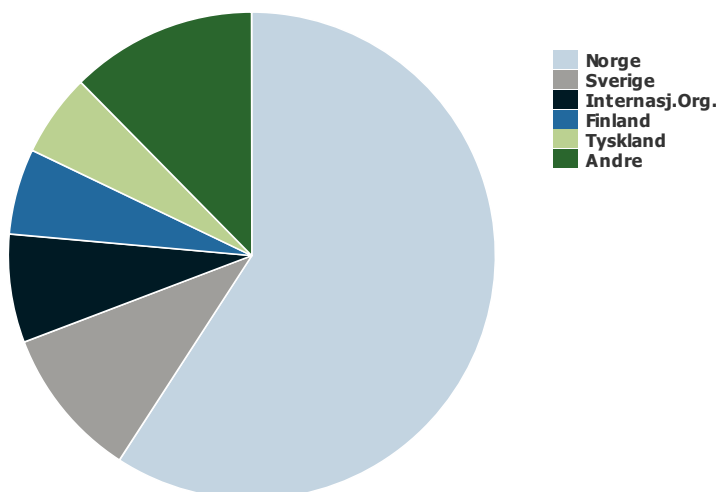
Rating	Markedsverdi
AAA	4 108
AA+	302
AA	30
AA-	41
A	49
A-	105
BBB+	15
BBB	54
Totalt	4 704

Likviditetsporteføljen blir i kapitalkravsbergingen rapportert etter standardmetoden. Risikovektet volum var per 31.12.2015 på 485 millioner kroner.

Likviditetsporteføljen fordelt etter valutaeksponering pr 31.12.2015

Likviditetsporteføljen fordelt etter geografisk eksponering pr 31.12.2015

Markedsrisiko

Sparebanken Møres markedsrisiko styres gjennom definerte posisjonsrammer for hvert risikoområde. Styring av markedsrisiko er nedfelt i Sparebanken Møres markedsrisikostrategi. Strategien vedtas av styret, og gir de overordnede føringene for konsernets aktiviteter, herunder rammer for Sparebanken Møres samlede eksponeringer innenfor valuta, renter og aksjer. Sparebanken Møre legger Finanstilsynets metodikk beskrevet i modul for markedsrisiko til grunn ved vurdering av markedsrisikoen. Vurderingen foretas for aktivaklassene aksjer, renter og valuta. Posisjoner i derivater inngår i den samlede vurderingen innenfor hver enkelt aktivaklasse. Hovedregelen er at risikovurderingen skal baseres på de markedsrisikorammene som institusjonen har etablert og en slik regel er lagt til grunn her. Vurderingen baseres på tre ulike risikofaktorer; eksponering, risikospredning, og markedslivlidet. Det tas ikke hensyn til eventuelle diversifiseringseffekter mellom aktivaklassene. Styret fastsetter årlig totalrammen for Sparebanken Møres markedsrisiko, som skal være tilpasset bankens aktivitetsnivå og risikotoleranse. Ved behov kan rammen endres hyppigere.

Renterisiko

Sparebanken Møre tar på seg renterisiko som følge av posisjoner i rentebærende finansielle instrumenter. Renterisiko knyttet til likviditetsporteføljen, samt sikringsforretninger knyttet til denne, vurderes særskilt og har egen risikoramme. Banken har kort rentebinding og renterisikoen vurderes som moderat. Tabellen under viser potensiell resultateffekt av verdiendringer på finansielle eiendeler og forpliktelser ved en økning i rentenivået på ett prosentpoeng.

Renterisiko

	0-1 mnd	1-3 mnd	3-12 mnd	1-5 år	>5 år	Totalt
Total	-5	-9	11	-8	0	7
- Valuta	0	1	0	1	0	2
- Likviditetsportefølje	-2	-4	0	1	0	-5

Valutarisiko

Sparebanken Møres eksponering for valutarisiko kommer av mismatch mellom underliggende forretninger og sikringsforretninger, samt nødvendig beholdning på konsernets arbeidskonti i utenlandske banker og kassabeholdning av sedler i utenlands valuta. Banken har ikke handelsportefølje i FX-kontrakter. Sparebanken Møres valutarisiko er lav og godt innenfor de grenser som er angitt i forskrift.

Aksjerisiko

Bankens aksjerisiko er svært begrenset. Aksjeeksponeringen i de ulike porteføljene vises i tabellen nedenfor. Virkelig verdi på instrumentene som handles i et aktivt marked er basert på omsatt kurs på balansedagen. For de unoterte aksjer hvor en ikke kan foreta en tilstrekkelig pålitelig måling av virkelig verdi benyttes anskaffelseskost, eller nedskrevet bokført verdi.

Aksjerisiko

Portefølje	Verdi
Handelsportefølje	2
Markedsstrategisk portefølje	43
Restruktureringsportefølje	1
Virksomhetsstrategisk	122
Sum aksjer	168

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som skyldes utilstrekkelig eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer, samt eventuelle eksterne hendelser. Dette kan eksempelvis være svikt i rutiner, svikt i datasystem, kompetansesvikt, feil fra bankens underleverandører, tillitsbrudd hos ansatte og kunder, ran, underslag m.m. Styret i Sparebanken Møre har vedtatt at det aksepteres lav til moderat risikoprofil knyttet til dette risikoområdet. Målttede tiltak er nødvendig for å forebygge og redusere den operasjonelle risikoen. Eksempler på risikoreducerende tiltak kan være fysiske sikringstiltak, etablerte beredskapsplaner, ransøvelser, beredskapsøvelser, forsikringsordninger og kompetansehevede tiltak.

Kunden skal stå i fokus i Sparebanken Møres utadrettede aktiviteter. De siste årene har banken lagt ned vesentlige ressurser knyttet til Autorisasjonsordningen for finansielle rådgivere. Pr utgangen av 2015 er 252 av bankens ansatte ferdig autoriserte finansielle rådgivere. I tillegg til AFR har de fleste av lederne i kundeopplæring gjennomført sensorkursopplæring for AFR. Dette har gitt lederne svært god trening og praksis i å utøve sin lederrolle. De siste årene har Sparebanken Møre også gjennomført kurset «Godkjent Intern Kreditt Kompetanse». Pr utgangen av 2015 hadde i underkant av 250 av bankens ansatte bestått dette kurset. Sparebanken Møre deltar i den nasjonale godkjenningsordningen for skadeforsikring. Ved utgangen av 2015 hadde 179 ansatte bestått denne godkjenningen. 14 av bankens nyansatte i 2015 har deltatt i bankens standardiserte nyansattopplæring avholdt av bankens interne «Møreskole». Et tilstrekkelig kompetansenivå hos våre medarbeidere er et viktig bidrag for å redusere den operasjonelle risikoen, og samtidig gi våre kunder en god opplevelse av å være kunde i vår bank. Styret er svært fornøyd med det betydelige kompetanseløftet den enkelte medarbeider og banken har gjort de siste årene og vil fremdeles legge vekt på dette arbeidet fremover.

IKT-sikkerhet

Sparebanken Møre bruker store ressurser for å sørge for god IKT-sikkerhet. Sikkerheten i disse tjenestene og de underliggende systemene har vært god og det har ikke vært noen sikkerhetshendelser eller tap som en følge av dette. Samarbeid mellom aktørene i bransjen er et viktig bidrag i arbeidet med å redusere konsekvensene av målrettede angrep mot banker og andre finansinstitusjoner. Sparebanken Møre har stort fokus på IKT-sikkerhet, også blant bankens ansatte. I 2015 ble det blant annet gjennomført obligatorisk e-læringskurs i informasjonssikkerhet for alle ansatte i banken.

Antihvitvasking

Fokus på anti-hvitvaskingsregelverket er stort i konsernet. I 2015 har banken gjennomført nye risikovurderinger på området og antall interne stikkprøvekontroller på området har økt. Det her videre blitt gjennomført opplæring av ansatte knyttet til dette området.

Beredskap

Sparebanken Møres oppdaterer beredskapsplaner og avholder øvelser jevnlig. Erfaringer fra øvelsene tas med videre for ytterligere å konkretisere beredskapsplanverket, og er samtidig nyttig erfaring å ha tilegnet seg for å kunne håndtere eventuelle krisesituasjoner som kan oppstå. Øvelsene bidrar videre til å skape bevissthet og overvåkenhet om hvilke problemstillinger som kan gjøre seg gjeldende under en krise.

Internkontroll

Sparebanken Møres operative og etablerte internkontroll er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen, både gjennom avdekking og oppfølging. Den enkelte leder har et særskilt individuelt ansvar for å påse at internkontrollen innen sitt ansvarsområde fungerer og blir gjennomført som forutsatt. Dette innebærer at ledere på alle plan overvåker vedtatte kontrolltiltak innenfor sitt område. Slik innsikt oppnås normalt ved personlig nærvær oppfølging av medarbeidere, stikkprøvekontroller, gjennomgang av nøkkeltall og avviksmålinger mv. Dette prinsippet er også gjeldende for ledere av datterselskapene i konsernet.

Internrevisor

Konsernets internrevisjon har i 2015 vært utkontraktet til BDO. Internrevisjonen rapporterer til revisjons- og risikoutvalget og styret. I sin årsrapport for 2015 har internrevisor rapportert til styret at konsernet har en governance, risikostyring og internkontroll som er tilfredsstillende gitt Sparebanken Møres størrelse og kompleksitet. Det er ikke avdekket vesentlige brudd på relevante lover eller forskrifter. Internrevisor har gjennom året foretatt en gjennomgang av bankens egenevaluering av risikostyring og internkontroll. Evalueringen er funnet tilfredsstillende i forhold til prosess for gjennomføring, detaljeringsgrad og rapportering til styret, og er etter internrevisors vurdering i tråd med kravene som stilles i forskrift om risikostyring og internkontroll. Kapitalkrav for operasjonell risiko baseres på strategisk plan for kommende 3 år og beregnes i henhold til basismetoden.

Øvrig risiko

STRATEGISK RISIKO

Strategisk risiko er risiko for uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser for vekstambisjoner, inntreden i nye markeder eller oppkjøp. I Sparebanken Møre er denne risiko gruppert i fire hovedgrupper: strategiutvikling, strategisk vekst, produktlønnsomhet og datterselskap. Banken har vurdert kapitalbehovet for strategisk risiko som moderat.

FORRETNINGSRISIKO

Forretningsrisiko er risiko for uventede inntektssvingninger som har andre årsaker enn kredittrisiko, markedsrisiko eller operasjonell risiko. Bankens inntjening skal være et produkt av kunderelaterte aktiviteter, ikke finansiell risikotaking. Ved vesentlige endringer i, eller etablering av nye, produkter eller forretningsområder skal det foreligge en vurdering av konsekvens for konsernets og de berørte selskapers risiko før iverksettelse. Banken har vurdert kapitalbehov for forretningsrisiko som moderat, hvor forventet økt konkurranse i kjerneområdet utgjør hovedelementet.

OMDØMMERISIKO

Kritiske suksessfaktorer for å bevare et godt omdømme vurderes å være kompetente medarbeidere, korrekte holdninger og handlemåter, god intern og ekstern kommunikasjon, og velfungerende målemetoder. Banken gjennomfører egne målinger av kundetilfredshet, i tillegg til å være inkludert i regionale omdømmemålinger. Det vurderes å være et moderat kapitalbehov knyttet til omdømmerisiko.

SYSTEMRISIKO

Systemrisiko vil kunne beskrives som smitteeffekter til og fra egen bank ved finansiell uro. Systemrisiko relatert til Sparebanken Møre henger tett sammen med de øvrige risikoområdene, spesielt likviditetsrisiko, kredittrisiko, motpartsrisiko og operasjonell risiko.

KONSENTRASJONSRIKSIKO PÅ ANDRE OMRÅDER ENN KREDITT

Ut over konsentrasjonsrisiko knyttet til kreditt er banken også eksponert for konsentrasjonsrisiko knyttet til motpartsrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko og operasjonell risiko. Banken har vurdert kapitalbehovet for disse former for konsentrasjonsrisiko som moderat.

Sikkerhetstilte eiendeler

En eiendel er stilt som sikkerhet dersom den er blitt pantsatt eller den på en annen måte er benyttet som sikkerhet for en transaksjon som medfører at eiendelen ikke fritt kan omdisponeres.

Sparebanken Møres finansieringsstruktur har endret seg de senere årene med en økt betydning av sikret finansiering. Dette gjennomføres ved utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) via Møre Boligkreditt AS, hvor boliglån inngår i sikkerhetsmassen. I samme sikkerhetsmasse vil det også inngå bankinnskudd og obligasjoner. Sparebanken Møre vil også kunne stille obligasjoner som pant ved lån i Norges Bank, og kontanter som sikkerhet for markedsverdien av derivatkontrakter. Sparebanken Møre har inkludert i risikostyringen og i beredskapsplaner rammer og kontrolltiltak for håndtering av risiko knyttet til sikkerhetstilte eiendeler.

Status for sikkerhetstilte eiendeler relatert til overføring av boliglån til Møre Boligkreditt AS

Utlån konsern	51 627
PM utlån konsern	34 822
PM utlån overført Møre Boligkreditt AS	16 907
Innskudd konsern	29 389
Obligasjonslån med fortrinnsrett (OMF)	15 711
Andel utlån overført til boligkreditt selskap (i prosent)	33
Andel PM utlån overført til boligkredittselskap (i prosent)	49
Innskuddsdekning konsern (i prosent)	57
Innskuddsdekning morbank (i prosent)	84

Scenariomodellering og stresstester

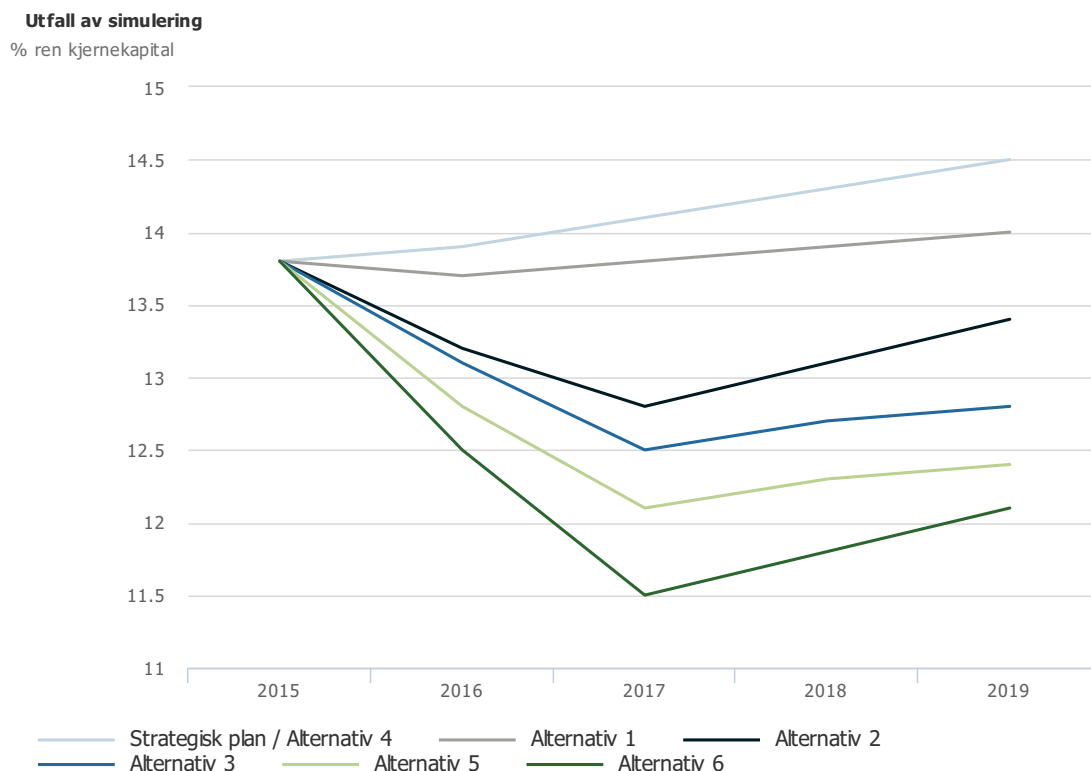
I forbindelse med ICAAP gjennomføres det to ulike typer scenariomodelleringer og stresstester. Den første metoden baserer seg på simuleringer i forhold til langsiktig strategisk plan (økonomisk simuleringsmodell). Den andre metoden har fokus på stresstesting av kredittområdet.

Med utgangspunkt i strategisk plangjennomføres det en rekke simuleringer av alle indikatorene enkeltvis for å se hvordan disse påvirker Sparebanken Møres økonomiske utvikling vedrørende nivå for kjernekapital, ren kjernekapital, mulighet til å utbetale utbytte og andre nøkkeltall.

I 2015 er følgende scenarier simulert i den økonomiske simuleringsmodellen:

Alternativ	Beskrivelse
Alternativ 1	Reduserte marginer med 0,15 p.e. for NL og PM, både på innskudd og utlån i hele perioden
Alternativ 2	Økte tap i 2015 og 2016, 2,85 % på NL og 0,45 % på PM
Alternativ 3	Alternativ 1 og 2 kombinert sammen
Alternativ 4	Sterk reduksjon i innskuddsveksten i 2015 og 2016
Alternativ 5	Alternativ 3, men med tillegg for kostnader knyttet til risiko for tap innenfor andre risikoformer omtalt i ICAAP-dokumentet

Simuleringsalternativenes effekt på Sparebanken Møres rene kjernekapital viser følgende utvikling for de ulike alternativene gjengitt under:

Beregningene viser at Sparebanken Møre har en robust kapitaldekning til å håndtere ekstreme situasjoner. Store kredittap er det som i utgangspunktet har størst effekt, både i forhold til kjernekapitaldekning og resultatutvikling. Gjennomføring av stresstester for kredittområdet er fastsatt i styrevedtatt dokument "Retningslinjer for stresstesting og konsentrasjonsrisiko". Stresstest av kredittområdet består av sensitivitetsanalyser og scenarioanalyser. Konsernets scenarioanalyse tar utgangspunkt i en definert makroøkonomisk hard nedgangskonjunktur som ventes å kunne opptre så sjelden som i 1 av 25 år. Scenarioet defineres av Sparebanken Møres sjeføkonom, og oppdateres årlig. Selve stresstesten gjennomføres ved å stresse de konjunktursensitive inputparameterne i Sparebanken Møres risikostyringsmodeller. De enkelte parameterne økes eller reduseres avhengig av de innvirkninger stressscenarioet har.

Godtgjørelsesordning

Bankens har styrevedtatte retningslinjer for godtgjørelsesordning som følger Finanstilsynets forskrift fra 1. desember 2010 med endringer fra 1. januar 2015. Det er etablert et kompensasjonsutvalg som velges av og blant styrets medlemmer, og styret er ansvarlig for å godkjenne og vedlikeholde godtgjørelsespolitikken, samt overvåke og vurdere effektene av denne.

Insentivbasert avlønning

Banken opererer ikke med insentivbasert avlønning for noen av bankens ansatte. Det er etablert en kollektiv bonusordning, med et felles beregningsprinsipp for alle ansatte (eventuelt avkortet i forhold til ansettelsestid eller stillingsbrøk). Administrerende direktør er ikke omfattet av denne ordningen. Bonusens størrelse er avhengig av konsernets overordnede måloppnåelse i forhold til langsiktig strategisk plan. Den enkelte ansatte kan utover dette motta et engangstillegg basert på måloppnåelse i forhold til individuell handlingsplan.

Bonusutbetaling

Bonus utbetales i form av tildeling av egenkapitalbevis (fra Sparebanken Møres beholdning av egne egenkapitalbevis) samt et kontantbeløp. Minimum 50 % av bonusen skal være i form av egenkapitalbevis, som verdsettes til markedsverdi på oppgjørstidspunktet. Egenkapitalbevisene må holdes minimum ett år før eventuelt salg.

Ledende ansatte

I henhold til forskrift er det definert en gruppe med ledende ansatte. Dette er personer tilknyttet konsernets ledergrupper, samt personer med vesentlig betydning for konsernets risikoeksponering og personer med ansvar for kontrolloppgaver. Bonus og engangstillegg til denne gruppen følger egne regler. Dette innebærer blant annet at tildelte egenkapitalbevis må holdes i minimum tre år før salg, og disponeres med inntil 1/3 pr år.

Administrerende direktør

Fastsettelsen av lønn til administrerende direktør besluttes av styret i styremøte. Styret blir informert om lønn og annen godtgjørelse til de medarbeiderne som rapporterer til administrerende direktør. Det er ikke kontrakter mellom medlemmer av styre, ledelse eller tilsynsorganer og konsernet som fastsetter ytelser ved avslutning av ansettelsesforholdet. Administrerende direktør har kontraktsfestet 6 måneders oppsigelsestid.